

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>	A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajkért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatának küldendők.
Egész évre .... 4 frt.	—	
Félévre .. .. . 2 „	Kéziratok nem adatnak vissza.	
Negyedévre .. . 1 „		

Pax.

(*) E lapok olvasói előtt ismeretes, hogy az egyházmegyei papi nyugdíjalap rendezése czéljából kiadott alapszabálytervezet tárgyalása alkalmából a legtöbb vitát, a legmérgesebb felszólalásokat az a kérdés provokálta, bevétessenek-e az egyházmegyei paptanárok is ebbe a nyugdíjalapba, vagy pedig, mivel ők saját külön nyugdíjalappal bírnak, kizárasanak-e abból? A kérdés minden esetre elég fontos és a papság érdekét igen közérőlről érintő s azért megérdemli a tárgyalagos hozzászólást. El kell ismernünk, hogy e lap hasábjain jelent meg néhány ez ügyre vonatkozó nyilatkozat, melyek, főlkünk nem függők miatt, nélkülözték a kellő tárgyilagosságot s ép azért kötelességünknek tartottuk a czéltalan szóharcznak a hasonírányú cikkek visszavetésével véget vetni s a dolog érdemére nézve a maguk nézetét elmondani. Előre kijelentjük, hogy ez magán véleményünk és nincs sehonnai n s p i r á l v a, azért hát ne is tulajdonítson annak senki ilyen tendenciát.

Elvileg véve a dolgot, egyforma joggal vitatható az is, hogy elég, ha valaki csak egy nyugdíjintézethez tartozik, meg az is, hogy mivel a nyugdíjintézetnek biztosító-társasági jellege van, kiki biztosíthassa magát annyi helyen, a hány neki tetszik s ha többfelé meg tud felelni a kötelezettségnek, legyen joga az ezzel járó korrelatív joghoz is. Tagadhatlan mégis, hogy ez utóbbi felfogásnak erősen manchesteri színezete van, amit erősen perhorreskál a tisztább egyházi felfogás, mely a papi nyugdíjintézetnek inkább a gondviselő szeretet jellegét szereti tulajdonítani és irtózik minden kalmár-szellemtől. Az sem téveszthető szem elől, hogy az üzletszerű biztosító társaságok mindíg ki szokták kutatni, mikor valaki életbiztosítási ajánlatot tesz, nem tartozik-e az illető már valamely más társaság kötelékébe? Ezen

szempontok amellet látszanak szólni, hogy jogosabb az a felfogás, a mely elégségesnek tekinti, ha a megyebeli paptanáru nyugdíja egy alapnál elégségesen biztosítva van. Emellet foglal állást a megyebeli papság nagyobb része s a paptanárok maguk is elégek tekintették a maguk nyugdíjalapjának biztosítékait, mert n a g y o b b k o n t i n g e n s ü k eddig a megyei papi nyugdíjalapba nem fizetett be. Most azonban, midőn ez ügynek hōn óhajtott végleges rendezése vétetett czélba, két felfogás helyezkedett r i d e g e n szembe egymással. Az egyik párt a paptanárok feltétlen kizárását követeli az egyházmegyei nyugdíjalapból, a másik feltétlen és teljes jogu bevonását, úgy hogy esetleg a nyugdíjra szoruló paptanáru két alapból is teljes nyugdíjat élvezhetne. A formai jog és biztosító-társasági elmélet szerint ez utóbbi felfogás a jogosság látszatával vitatja a maga helyességét, míg a másik rész ezt méltánytalannak ítéli. Szerintünk ilyen alapon megegyezés nem is létesülhet, de helyes kompromisszum, illetőleg a megfelelő § czélszerű módosítása által: igen.

Egyházmegyei nyugdíjalapról lévén szó, első és főtekinet az, hogy annak a dolog természeténél fogva az a rendeltetése, hogy a szolgálatképtelenné iett papok részére tisztességes életfenntartást biztosítson. Sem t ö b b, sem k e v e s e b b. Azért nem t ö b b, mert elv az, qui altari servit, de altare vivat, eunnél fogva szimpla vagy dupla színekurának az anyaszentegyházban nincsen helye s így a papi nyugdíjalap bizonyos szolgálati idő után senkinek nem biztosíthat oly természetű nyugdíjat, mint a milyent p. o. a világi hivatalnokok élveznek. A papnak, ha fizikai és szellemi erői birják, a véglehelletig ki kell tartani a küzdelemben. Cursum consummavi, mondja az apostol, — és nem számított penzióra. De a tisztességes életfenntartás biztosítása munkaképtelenség esetén a l e g k e v e s e b b, amit

a nyugdíjalap adni tartozik, mert a tételes egyház-jog szerint a megye minden körülmények között köteles gondoskodni arról, hogy a címére felszentelt papok tisztességesen élhessenek s ne legyenek kénytelenek sem koldulni, sem a papi állást lealacsonyító mellék foglalkozást keresni. A tételes jognak ez a része az, amelyet figyelmen kívül hagynak azok, akik azt kívánják, hogy a paptanárok az egyházmegyei papi nyugdíjalapból feltétlenül zárassanak ki azért, mert ők egy más nyugdíjalapnak tagjai.

A tanári nyugdíjalap ugyanis bizonyos idő múlva beálló szolgálatképtelenség esetére végkielégítést ad, amely nem akkora összeg, hogy annak kamataiból a paptanár megélhessen, ha szolgálatképtelen lett. Mi történjék az ilyennel, ha egyházmegyei szolgálatra is képtelen? A megye címére lévén felszentelve, a megye köteles is róla gondoskodni, de honnan, ha ki van zárva a nyugdíjalapból? A tanári nyugdíj-szabályzat szerint előfordulhat az, hogy bizonyos számú év elteltével, valamely paptanár szolgálatképtelenség okából nyugdíjaztatik, de nem kap akkora nyugdíjat, mint az egyházmegyei papi nyugdíj. Ennélfogva rövideget szenved, holott a püspök kánoni rendeletéből működött a tanári pályán s rosszabbul járt, mint más megyebeli paptanár, aki tán nem működött sem akkora sikerrel, sem akkora fáradsággal.

Tekintetbe veendő még az is, hogy ez időszert, középiskolai tanáraink fizetésének államsegélyvel való rendezése is tárgyalás alatt van, hogy ezen rendezés egyöntetűsége iránt még elvi biztosítékok sincsenek, hogy a státus tanárainak nyugdíjalapja az államnak át fog adni, ami szintén nincs végleg rendezve s hogy mindez a paptanárok nyugdíjügyének végleges rendezésére mindenesetre igen lényeges befolyással bír.

Ennélfogva a felszentelési czimből folyó eltartási kötelezettség, és a túlságos kedvezmény elkerülésének, tehát az osztó igazságnak szem előtt tartásával jogosan, igazságosan és méltányosan úgy kellene intézkedni, hogy egy külön §-ban ki kellene mondani, hogy az egyházmegyei paptanárok választásuk szerint való kulcs alapján mindaddig tartoznak befizetni az egyházmegyei papi nyugdíjalapba is, amíg saját tanári nyugdíjalapjuk szabályai szerint annyi szolgálati évet érnek el, hogy 600, illetőleg 800 frt nyugdíjra való igényük kétségtelenül beállott. Mikor ezt kimutatják, a papi nyugdíjalap térítse vissza befizetett díjait kamat nélkül. Így tisztességes megélhetésük biztosítva van, a papi nyugdíjalap

nyer az időközi kamatokból, (különösen, ha a paptanárok által befizetett illetékek az alapsan külön kezeltetnének,) és nincs méltánytalan preferenciájuk a lelkészkedő papsággal szemben, mivel ekkor megszűnnék a papi nyugdíjalappal szemben a paptanárok jogigénye. Ha végkielégítést kapnak a tanári nyugdíjalaptól, legyenek kötelesek ezt az összeget a papi nyugdíjalapban letétbe tenni, mely letét kamatait is beleszámítva, köteles lesz nekik a papi nyugdíjalap megfelelő nyugdíjat adni, szintig a megfelelő magasságig kiegészíteni a tanári nyugdíjalapból járó részüket, ha oly időben nyugdíjaztatnának, mikor ott 600, illetőleg 800 frtról kisebb nyugdíjat kapnak s oly fizikai vagy más hibájuk van, hogy egyházmegyei szolgálatot nem vállalhatnak. Nézetünk szerint csak így lehetne ezt az ügyet átmenetileg úgy rendezni, hogy sem a felszentelési czimben foglalt jogi tartalom ne csorbuljon, sem a nyugdíjalap természetével össze nem férő túlságos kedvezményadás esete be ne álljon.

A tábori szolgálatra kibocsátott megyei papok nyugdíjügyének rendezése egészen más nézőpont szerint lévén megítélendő, arra külön cikkben fogunk visszatérni.

A real-studiumok térfoglalása a XIX. században.

I. Németországban.

Multkori közleményemben említettem, hogy Németországban tettek legelőször kezdeményező lépést a realstudiumokkal. A megelőző századok középiskolája általában a class. nyelvekre támaszkodott, főleg pedig a latinra, melynek elsajátításáért minden egyebet feláldoztak. Itt sem a mostani irányzat szelleme igazította a tanítókat, hogy t. i. a tanuló ifjúságot a régi népek szellemével a legbehatóbban megbarátkoztassák, megismertessék azok nyilvános és magán életének egyes jelentős mozzanataival, hogy az irodalomtörténet nagy alakjait, fontosabb termékeit velök megkedveltessék; pusztán a nyelv anyagának elsajátítása, mely első sorban a latinul beszélésben állott, vezette tevékenységökben. Így kezdeteket e mellett főleg az foglalkoztatta, hogy a beszélés utját, nehézségeit minél könnyebbé tegyék s minél bamarább czélt érjenek. Az egyes irányzatok: pietismus, philantropinismus a mult század végén igen csekély befolyást gyakorolhattak a középiskoláknak százados tevékenységben meg erősödött szervezetére.

Mindazonáltal nagy hatásak volt a közönség gondolkodására. Az emberek be kezdték látni, hogy az ó-class. nyelvek már tovább nem uralkodhatnak föltétlenül az iskolákban. Ebből kiindulva, erre támaszkodva a realizmus hívei áthatva a természettudományok fontosságától mind hevesebb támadásokat intéztek a gymnasium, illetőleg az abban divatozó módszer ellen, sürgették a régi állapotok megváltoztatását.

E mozzalomnak legközvetlenebb eredménye volt, hogy

a mennyiségtannak és természettudományoknak úgy a felső, mint alsó osztályokban több órát engedtek át.

Az 1812-ben szentesítést nyert érettségi vizsgálati szabályzatnak követelménye a mennyiségtanból a másodfokú egyenletekig és a trigonometriáig terjed. Ezen vizsgálati szabályzat a kiválmaknak nem felelt meg, ezért Altenstein miniszter 1831-ben az illetékes körök meghallgatásával újai akart készíttetni. A beérkezett javaslatok némelyike a matematikának és phisikának nagyobb felkarolását sürgette. A miniszteriumtól készített új szabályzat 1834-ben lépett életbe. E szerint az érettségi írásbeli vizsgálat két mértani és két számtani feladványnak megfejtésében állt. A szóbeli vizsgálat a természetrajzra, természettanra és a mennyiségtanra terjedt ki. A követelmények általános csekélyek voltak, mindazonáltal ily módon is csak 1865-ig tartották meg eme tárgyak helyüket. Ugyanis Raumer ekkor a vizsgálati szabályzat módosításában a mennyiségtant és természettant az érettségi tárgyai közül kizárta.

A realstudiumok lassu előhaladásának okát az ó-kori nyelvek művelésére irányult buzgalomban kereshetjük. Wolf I. Agosttal a class. philologia új virágzást vett, a legkitünőbb tehetségeket a maga számára foglalta el, ez által a tudományoknak ezen ága Németországban a legtöbb művelőre talált, úgy hogy napjainkban is Németország a cl. philologia specialis hazája. Ily körülmények között a cl. tanulmányokat megszorítani nem lehetett, a realstudiumokat meg szintén méltányolni kellett: emiatt már ekkor előállott a túlterhelés, mely a tanulók testi egészségét romlással fenyegette. A szellemi túlterhelés ellen Köchly Gusztáv lépett fel először ki 1845-ben azt hangoztatta, hogy e gymnasium ellentétben áll a haladó korral azt állította, hogy a humanitásnak nem szükségképeni föltétele az ó-class nyelvek tanulása sőt nevétséges dolog, ha a cl. nyelvek ismerője nagyobb hamunitást hisz magában rejleni, mint a természettudós. Fejlesztésében a gymnasiumot az egyetemre a realiskolát a műtani szakokra előkészítő iskolának tartja. A gymnasium fordítsa a realismeretekre annyi gondot, mint a realiskola az ó-class. nyelvekre.

A feljebbi adatokból megítélhetjük, hogy a gymnasium igazi szeretettel mégsem művelte a realstudiumokat, melyeknek valódi menedéket a realiskolák nyújtottak. A gymnasiumoktól, abban különböznek, hogy a matematikával és természettudományokkal az újkori nyelveket ápolják. Az ő első céljük is, miképen a gymnasiumoké, az általános műveltség, de míg ez utóbbiak a tudományosság számára akarnak talajt készíteni, addig a realiskola első sorban az élet számára akar szilárd alapot vetni, ámbár e mellett nem zárja ki a realtanulóknak a tudományos irány felé haladását.

A realismeretekhez vonzódás már a XVII. és XVIII. századokban is élt egyes kiváló paedagogusokban. Így Comenius is szeretett első rendű fontosságot tulajdonítani nekik, természetrajzi találmányok, physika, mennyiségtan voltak kedvelt tárgyai.

Utána is történtek egyes kísérletek a realismeretek érdekében, ilyen volt Feuerleiné a nürnbergi gymnasiumnál, Francke próbálkozása Halleban. Franckenak három nemesi származási növendéke volt, kiknek állásukhoz illő nevelést akart adni. A hittan, latin, görög és zsidó mellett francziára, matematikára, astronomiára, növénytanra, bon-

colásra és a természettudományok más ágaira is tanította nem a rendes órákban, hanem üdülésképen a többi tárgyak után. Hátrahagyott iratai között megtalálták egy tervbe vett realiskola vázlatát is.

Hasonló volt Semler vállalkozása is, ki 1706-ban Halleban „mathematikai és technikai realiskola“ néven intézetet állított, melyben a hét néháuy óráján mindenféle munkákat mutatnak és magyaráztak.

A tanulók 10–14 évesek voltak, mindannyian ipari pályára készültek. Harmadfél év mulva az iskola már megszűnt. Semler csak 30 év mulva 1738-ban nyitott új „mathematikai, technikai és gazdasági realiskolát,“ mely azonban halálával 1740-ben szintén elenyészett.

Ily nemű intézeteket alapítottak 1733 a weimari gymnasium mellett, 1745-ben Braunschweigban. Mindezek azonban csak gyenge kezdetet alkottak. A tulajdonképeni első realiskolát Hecker állította 1747-ben Berlinben. Intézete megnyitását értesítő iratban tette közzé, melyben nyolcz osztály berendezését igéri t. i.: matematikait, geometriait, építői, földrajzit, physika - természettudományit, kézműipari — kereskedelmi, gazdasági, végül különlegest mint ő mondja finom curiositások számára. Iskolája ennél fogva különböző szakiskolák egyvelege volt, melyek által az élet különböző következményeit akarták kielégíteni.

A múlt század végén Resewitz (die Erziehung des Bürgers zum Gebrauch des gesunden Verstandes und zur gemeinnützigen Geschäftigkeit), Gedike, Snetlage, Lachmann adtak ki különböző időszakos iratokat a realiskola érdekében. Utmutatásukat követve több helyen tettek kísérletet felállításukra.

A francia hadjáratok további ösztönt szolgáltattak a polgári osztály művelésére. Ekkor állították a königsbergi, danzigi, frankfurti magasabb polgári iskolákat, a hallei realiskolát. Bajorországban is állítottak a gymnasiumok és progymnasiumok mellé realiskolákat 1808-ban az iskolák szervezése alkalmával, hogy kivált a német és francia nyelvekben, rajzban, mennyiségtanban és természettudományokban az ifjuság szélesebb teret öleljen fel. — Még hatalmasabb lett ez az áramlat a hadjáratok befejezésével. Németországban elő volt már ekkor készítve a talaj, melyen az új iskolák virágzásnak indulhattak: egy részről a virágzó ipar, más részről az exact tudományok terjedése. A közönség mind jobban megszerette a mennyiségtant és természettudományokat, élénken nyilvánította óhaját, hogy ezek a tárgyak a nyelvekkel egyenlő figyelemben részesüljenek, továbbá hogy a modern nyelveket is tanítsák.

Az új iskolák, melyekre, mivel új, jobb kor esiráját vélték bennök rejlenek, sokat áldoztak, kezdetben csak tapogatózva haladhattak előre. A tanulmányok menetében és a tanterv berendezésében többnyire a berlinit vették figyelembe, melynek igazgatója Spilleke 1822-ben a polgári iskolák lényegét fejtegette, azután kimutatta, hogy a realiskolai képzés nemcsak technikai, hanem szellemi is. A tantárgyak közé első sorban a hittant, matematikát, a természettudományt, azután pedig a németet, francziát, angolt, földrajzot, történelmet és a rajzot iktatta. Spilleke ez által oly szervezetet adott az új iskolának, mely nem csak a gyakorlati életnek tett eleget, hanem a művelődés szoros értelemben vett követelményeinek is megfelelt. Az állam nem szólt bele

az új iskolák haladásába, nem gátolta fejlődésüket, csak arra ügyelt, hogy a hasznosság elve ne vezesse félre az embereket, hogy az általános műveltséget terjesztő intézetek céljait ne tévesszék szem elől.

Az első igazi rendszerező intézkedés 1832-ben történt, midőn a közoktatásügyi miniszterium kebelében szervezetet dolgoztak ki, mely a tananyag megválasztásában uralkodó rendtelenséget és ingadozást csökkentette, egyszersmind emez intézetek célját határozottabban kitűzte. „A gymnasiumoknak épen úgy érdekében állott, — mondja az Encycl., — mint a reáliskoláknak, hogy ez utóbbiaknak még szélesebb körben elismerést szerezzenek. A gymnasiumi tantervet eredeti eszméje szerint csak úgy lehetett egyszerűsíteni s magában összepontosítani, ha egyuttal egy inkább realis művelődés követelményeinek és a nem tudományos kutatásra készülő ifjúság szükségletének igazán megfelelni lehetett.“

Most már a reálstudiumok a középiskoláknak egy új táját is megteremtették: a reálgymnasiumot, mely a gymnasiumtól átvette a latint, a reáliskolától a matematikát és természettudományokat, a kétféle intézetek között voltaképen közleto szerepet visz. A reálgymnasium eszméjét Württembergben, hol először léptettek életbe ilyenü intézeteket, különös körülmények idézték elő: az ottani gymnasiumokban a görögöt nem tanították, hanem az így megtakarított időt a reálistudományokra fordították. A württembergi iskolák példáját követték a nürnbergi, weimari és azon 38 porosz gymnasium, melyek 1852-ben a görög tanításával felhagytak, mi által a pusztán csak hasznossági irányzatot kissé enyhíteni, humanizálni, a gymnasiumok és reáliskolák között fenálló különbséget kiegyenlíteni akarták.

Időközben a kedvezés, melylyel kezdetben a reáliskolákat virágzásnak indították, alább szállt. Magasabb hivatalokat csak gymnasiumot végzett egyének foglalhattak el, jöllehet korábban a reálisták előtt is nyitva álltak.

A közönség is mind türelmetlenebbül követelte az oktatásra vonatkozó törvény rendezését. Az új iskolák működésének eredménytelensége a viszonyokban, a német iskolák történelmi fejlődésében, a tanítás ügyének más állami intézményekkel való összefüggésében állott. Néha maguk voltak hanyatlásuk okai. E miatt néhol, úgy Berlinben a fennálló reáliskolákat megint gymnasiumokká alakították.

A Bethmann-Hollweg miniszter azonban ismét pártfogásába vette a reáliskolát. Jóakarata és buzgalma megteremtette a szabályzatot a reál és felsőbb polgári iskolák tanítására és vizsgálatára. Ez a reáliskolákat első és másodrendűekre osztja. Az elsőrendű reáliskola hat osztályból áll, 8—9 évvel, mert a III. II. és I. osztályokban (a mi számításunk szerint IV. V. VI.) két-két évig maradnak a tanulók. A másodrendűnek is hat osztálya van, de itt a tanítás csak hét évig tart, mert csak az I. osztályban kell két évig tanulni.

A reáliskolai bizonyítvány korábban az építő, bányász, gazdasági iskolákba lépésre, kereskedelmi pályákra, postaszolgálatra, alsóbb polgári és katonai hivatalokra jogosította fel birtokosát. Most is csak úgy lehetett reáliskolai bizonyítvánnyal egyetemre menni, ha az illető már eleve lemondván minden magasabb állami vagy egyházi hivatalról, pusztán a magasabb műveltség megszerzéséért járt oda.

A reál és polgári iskoláknak a szabályzat értelmében az a céljok, hogy „azon magasabb életpályák számára, me-

lyek akadémiai tanulmányok nélkül ellehetnek, tudományos előkészítést nyújtsanak. Intézkedéseikben ennél fogva nem a gyakorlati élet legközelebbi követelménye az irányadó, hanem az a cél, hogy az ezen intézetekre bizott ifjúságnak szellemi tenetsége oly módon fejlődjék, hogy a későbbi életpálya szabad és önálló felfogására a szükséges feltételt megadja. Nem szakiskolák ezek sem, ha nem miképen a gymnasiumoknak általános művelődési eszközökkel és alapvető ismeretekkel van dolguk. Gymnasium és reáliskola között e szerint semmi lényeges ellentét nincsen, mert ezek egymásnak kölcsönös kiegészítői. Osztokodnak abban a feladatban, hogy a különböző pályák főirányzatai számára az egész magasabb képzésnek alapjait biztosítsák. A szelválasztást a tudományos és nyilvános élet viszonyai tették szükségessé és a reáliskolák ezenkívül a gymnasiumokkal szemben mellé rendelt állást foglalnak el.“

A szabályzat a reáliskola elé további célként azt tűzi ki, hogy a szemléleti dolgokat észleltesse s azoknak sokszereőségében a törvényt megismertesse; a matematikában és természettudományokban több eredményhez jusson, mint ezt a gymnasiumoktól várni lehet. A reáliskola a tudományos nevelést már magában bevégzi, nem úgy, mint a gymnasium, mely a befejezés céljából a tanulókat az egyetemre utasítja. Minthogy pedig a reáliskolai tanuló az egyetemtől el van zárva, az önálló tudományos művelődés iránti érdeket itt kell megszerezni, itt kell szert tennie valódi műveltségre.

Ebből az okból kiindulva minél korábban kell átadnia növendékeit a nyilvános élet követelményeinek és mozgalmainak, annál komolyabban kell azon kötelességnek megfelelnie, hogy teljesen megismertesse őket a tünemények változásában a maradandóval, az el nem muló dolgokkal. Ha a reáliskolák az életnek eme realitását elmellőzik, semmi hasznot sem lehetne belőlök remélni a nemzet javára: akkor nem adnák meg a szellemnek a tudományos és erkölcsi fejlődést, hanem a materialis irányzatok szolgálatába állanak, a mi hivatásuk ellen van.

Ime miképen hagyja el a reáliskola lassanként a túlzó gyakorlatias irányt, amint másnemü szakiskolák ragadják kezükbe az életbeli hivatások egyik-másik ágának művelését és az ifjúság nevelését rájuk. Az igazi műveltséget írják zászlójára, melynek minden embert meg kell hódítania, a ki a nép és bazája javán a közszolgálat terén munkálkodik. A latint is azért hagyták meg a reáliskolákban, mivel rája a végző növendékeknek, ha állami tisztviselők lesznek, folytonosan szükségök van.

A gymnasiumoknak 1856-iki, a reáliskoláknak 1859-ki új rendezése sem szüntette meg véglegesen a haladás útjában álló nehézségeket. A görösös ragaszkodás, melylyel a reáliskolák a latint fentartani igyekeztek, túlterhelést szült, a nélkül, hogy a gymnasiummal teljesen egyenlő joguakká váltak volna. Azonban maga a gymnasium sem tudott új szervezetével megszilárdulni. Du Bois Reymond, a berlini egyetem orvosi karának egyik tanára „Kulturtörténet és természettudomány“ cz. tanulmányában egyedül a gymnasium jogosultságát ismeri el; a reáliskolát meg ipariskolává tenné. Azonban a gymnasium is csak módosításokkal felelhet meg igazán céljának. Szerinte a gymnasiumból kikertülő ifjak a latin alaktanban ingadoznak, szókincsök korlátozott, a görög eredetű műszavakat leszámaztatni nem tudják a nyolcz évig

tartó tanulás és óraszám mellett is. Munkájában azt kívánja, hogy a mennyiségtaannak és természettudományoknak nagyobb tért kell szentelni a gymnasiumokban, hogy ez a realizmusnak bizonyos fokával kellőleg vértelve épen annak támadásaival szemben sikerrel védekezéshessék.

Hasonlóképpen állást foglaltak az egységes nemzeti iskolatípus mellett a reáلتanárok is 1875-iki braunschweigi gyűlésükön, hol a polgári iskolák rendezését, a felsőbb iskolák szervezését, a heti óraszám le szállítását sürgetik.

Az iskolák rendezését 1881-ben hajtották végre. E szerint most a következő középiskolák vannak: 1) gymnasium 9 osztálylyal, 2) progymnasium 7 osztálylyal, 3) realgymnasium 9 oszt., 4) főreáliskola 9 oszt., 5) reáliskola 7 osztálylyal, a főreálisk. két primaosztályának kizárásával, 6) polgári iskolák 6 osztálylyal. A gymnasiumban a 9 osztályban hittanra 19, latinra 77, görögre 40, németre 20, francziára 21, történelem-földrajzra 28, mennyiségtaarra 34, természetrajzra 10, physikára 8, szépirásra 4, mértani rajzra 6, tornázásra 18 órát fordítanak. A heti órák száma 30—32 között váltakozik (nálunk 26—30). — Az új szabályzat a gymnasiumban a görög és latin óraszámát kevesbítette; az így nyert órákat a francziára, természetrajzra, matematikára földrajzra fordítják.

A reálgymnasiumban ellenkezőleg a latin nyelv óráit szaporították, a matematikáéit és természettudományokéit csökkentették. Itt hittanra 19, németre 27, latinra 54, francziára 34, angolra 20, tört.-földrajzra 12, physikára 12, vegytanra 6, szépirásra 4, mért. rajzra 18, tornára 18 órát szánnak. A heti órák száma 30—34.

A főreáliskola a modern nyelveket (112 óra hetenként) műveli első sorban a reális tárgyak mellett. Jóllehet a közönség kedvezése 1882 óta némileg a reáliskolák felé irányult, még sem merték a gymnasiumokkal egyenlő joguakká tenni. A latin nélküli reáliskola minden fontosságot nélkülöz, mióta 1886-ban a gépészeti és építő szakra tanulóitól a jogosultságot megtagadták.

A küzdelem ettől az időtől kezdve voltaképpen a gymnasium és reálgymnasium között foly. Az Einheitsschulverein e kettőnek egyesítését akarja. A kérdés súlypontja a el. nyelvek körül forog. Preyer a német természettudósok és orvosok nagy gyűlésén 1887-ben a latinnak és görögnek tulajdonítja a sok rövidlátást, a testi gyengeséget, mely a középiskolai tanulóknál oly ijesztőleg jelentkezik. A készület mindazonáltal nem felel meg a ráfordított időnek a legjobb abiturieneknél sem. Hangoztatja, hogy előre is a human gymnasium kizárólagos jogosultságát kell megszüntetni. „Ha a mostani nemzedék az isk. oktatás elévült módját, a természettudományok vívmányainak megfelelően nem alakítja át, akkor a jövő nemzedék azt annál alaposabban fogja megtenni.“

Az általam itt felhozott hézagok adatokból is látható, hogy a class. tudományok Németország középiskoláiban oly erős állást foglalnak el, hogy helyüket egyébbel tölteni be jó sokáig lehetetlen. Kiküszöbölésök szüksége mindinkább el is mulik, minél inkább a szakiskolák veszik át a reáliskola feladatát. A törekvés, mely a középiskolák egységesítését tűzte ki célul, előbb-utóbb véget fog érni; az új középiskola a küzdelem eredményeképpen a human és reáltudományok békés kiegyenlítésével továbbra is a nyelveket, a mennyiségtant és a természettudományokkal fogja ápolni.

Mal.

A papi nyugdíjalap ügye.

J e g y z ő k ö n y v .

Mely felvétellett a Szeben-Fogarasi kerületi papság 1895 ik évi apr. 2-án tartott tavaszi korona gyűléséről.

Jelen voltak: Ninger Ignác apát főesperes, nagyszeben-belvárosi plébános, Kiss Gusztáv alesperes, az Orsolya szüzek lelki és iskolai igazgatója, Bakk Endre vizaknai, Szöcs János szerdahelyi, Barabás József verestoronyi, Prokupek Sámuel nagyszeben-külvárosi, Georgievics Sándor orláthi, Kiss József nagysinki plébánosok, P. Ferenczy Benedek porumbáki adminisztrator, dr. Bilinsky Lajos a ferenczrendü szüzek lelkésze és iskolai igazgatója, Gardik Vilibald katonai káplán, Tóth István gymnasiumi hittanár, Neuribrer Ödön belvárosi segéd lelkész, P. Szélyes Ferencz, mint vendég.

Hivatalos elfoglaltság és betegség miatt a megjelenésben akadályozva voltak: Meisler Vincze holczmengeni, Viégand János szent ágóthai plébánosok, a fogarasi adminisztrator, Melzer Károly belvárosi segéd lelkész.

A Szent Lélek Isten segítségül hívása után elnöklő főesperes megnyitja a gyűlést, felolvastatja a 880/1895 számú kegyelmes püspöki leiratot, melylyel „Az Erdélyi egyházmegyei papi nyugdíj intézet alapszabályainak tervezete“ megvitátás végett a kerület papságának leküldetik.

A korona-gyűlés a tervezetnek pontonkint való megvitátását és megfontolását határozza el.

Jegyzőnek egyhangulag Prokupek Sámuel nagyszeben-külvárosi plébános választatik meg.

Bakk Endre vizaknai plébános lelkes szavakkal indítványozza, hogy Püspök Úrnak Ő Excellentiájának az erdélyi papság több évtizedes óhaját képező főnkelt, magasztos tetteért a kerületbeli papság a legfőbb háláját és köszönetét nyilvánítsa egy a jelen gyűlésben kelt fölirattal, melyet minden kerületi lelkész írjon alá.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott. Kegyelmes Főpásztorunk egyszersmind szerető atyánk is, ki szerető szívvvel öleli át minden papját, kinek minden tette boldogításunkban irányul; méltó tehát hogy mi is hálánkat kifejezzük s tudtára adjuk, hogy sztyai gondoskodása bennünk a szeretetet és hálát csak fokozza iránta. A felirat megszerkesztésével Bakk Endre indítványozó bizatik meg.

A czimnél indítványoztatott, hogy a czim legyen; „Erdélyi róm. kath. egyházmegyei papi nyugdíj intézet.“

Az indítvány elfogadtatott.

Indokolás. Jól tudjuk, hogy hazai törvényeink szerint meg van állapítva az „Erdélyi Püspök“ czim, s ezen czim alatt az erdélyi róm. kath. püspök értendő. Azért per analogiam megállhatna a tervezetben megállapított czim, de helyesnek találna a korona-gyűlés határozottan megnevezni, hogy „Az erdélyi róm. kath. egyházmegye papi nyugdíj intézet“nek alapszabályai. Ezáltal minden későbbi fogalomzavarának eleje vétetnék.

A második §-nál indítvány tétellett, „hogy a meghatározott évi nyugdíjat biztosítani“ kitételhez hozzáadassék „esetleg kegydíjak“ azon indokolással, hogy a szellemi és testi fogyatkozás történhetik saját hibából is, ez utóbbi esetben csak kegydíjat szoktak minden álláson adni.

Az eredeti szövegezés változatlanul fogadtatott el. A moraliter deficientesek úgy is más külön alapból lesznek ellátandók, tehát az indítvány célja elesik.

Bakk Endre ezen határozat ellen külön véleményt jelent be.

A 3-ik és 4-ik § változatlanul elfogadtatott.

Az 5-ik §. az eredetivel eltérőleg a következő szövegében ajánlatik:

A tagok jogai. Senki két nyugdíjat nem huzhat. b) Senki egyházmegyei beneficiumot és egyházmegyei nyugdíjat egyidejűleg nem élvezhet.

c) A beállott munkaképtelenség esetében mindenki agsági díjának megfelelő évi nyugdíjt kap.

d.) A gymnásiumi paptanárr, katonai lelkész és nevelők nyugdíja, ha az egyházmegyei nyugdíjnal csekélyebb, kiegészítetik az egyházmegyei nyugdíj magaslátára: ha pedig végkielégítésben részesültek, kapják a teljes egyházmegyei nyugdíjt.

e.) A püspöki körlevélben évenként közzéteendő számadási kimutatások révén a nyugdíjalap állásáról mindenki értesülést szerezhet.

Az új szövegzés egyhangulag elfogadtatott.

Indokolás. A nyugdíj nem a befizetett összeg után való jogos követelmény, hanem gondoskodás a munkaképtelen papok tisztességes megélhetése felől. Ha tehát erről más forrásból gondoskodva van, megszünt az egyházmegyei nyugdíj alaphoz való nyugdíj élvezésének szükségessége. De, mert a más alaphoz való nyugdíj nincs mindenkor biztosítva azon esetben t. i. ha korábban válik munkaképtelenné, mert ilyenkor csak végkielégítést vagy oly csekély nyugdíjt nyer, melyből papi méltóságához képest meg nem élhet, feltétlenül szükséges, hogy a gymnásiumi paptanárok, katonai lelkészek, nevelők tagjai legyenek az egyházmegyei nyugdíj intézetnek, hogy a fennemlített két esetben jövőjük biztosítva legyen. Ezen tervezet ép oly igazságos, mint jogos. Fizetnek mert szükség esetében jogot nyernek és fizetnek, míg e jogra szükségük van. Ki nem hagyhatók, mert ez esetben megtörténhetné, hogy sem innen, sem onnan megfelelő nyugdíjat nem kapva, oly helyzetbe juthatnának, melybe jutni őket az egyházmegye meg nem engedheti.

Az elfogadott indítvány ellen Gárdik Vilibald katonai lelkész külön véleményt jelent be.

A 6-ik §-hoz indítvány tétel, hogy az utolsó bekezdés, mely a szerzetes adminisztrátorokra vonatkozik kihagyassék és a kerületi papság mély tisztelettel azon óhaját fejezze ki, hogy püspök urunk ő Excellentiája és a szerzetes rendek artományi főnökei valami olyan megállapodásra jussanak mely által azon szerzetesek, kik legalább 20 évig az adminisztratúrában voltak, kárpótoltassanak.

Az indítvány szavazat többséggel elfogadtatott.

Indokolás. Igaz ugyan, hogy a szerzetesek fogadalmuk szerint magán vagyonnal nem bírhatnak, de a méltányosság megkivánja, hogy a szerzetes, mely tagját 20 éven át az egyházmegye szolgálatába engedte át, segélyeztessék és munkaképtelenné vált tagjának ápolásáról a nyugdíjalap is gondoskodjék.

A 7-ik §-nál következő szövegzés indítványoztatott.

a.) Marad az eredeti szövegzés a) pontja.

b.) A vallásalap a nyugdíjalaphoz legalább évi 1000 frttal, járuljon.

Egyhangulag elfogadtatott.

Indokolás. A vallásalap van hivatva első sorban az

egyház szolgáiról gondoskodni; illő tehát, hogy a kérdésült lelkészekről se felejtkezzék meg.

c) Minden promotió esetében 600 frt véve alap gyanánt minden 100 frt. jövedelmi többlettől 10% fizetendő be a nyugdíjalapba egyszersminden korra.

Az indítvány szavazat többséggel fogadtatott el.

Indokolás. Tekintettel arra, hogy minden más állásban jövedelmi többlettel járó előléptetésnél bizonyos illetéket kell fizetni, méltányosnak tartja a koronagyűlés ezen eljárást a nyugdíjalap javára meghonosítani.

a.) A tervezet b) szakaszának azon rendelkezése, mely szerint az egyházmegyei statutum XVII. szakasz 6-ik §-nak intézkedései, melyek az elhalt papok vagyonának 1/8 részét az egyházmegyei nyugdíjalap gyarapítására rendelik — hatályon kívül helyeztessék, töröltessék és a statutumok rendelkezésén teljes erejökben meghagyassanak, sőt azoknak a gondnokság részéről a legszigorubban érvény szereztessék

Egyhangulag elfogadtatott.

Indokolás. A statutumok rendelkezéseit megváltoztatni nem célszerű. Mindenki halálózása alkalmával nyújthat egy részt azon alpnak, mely őt életében nyugdíjjal ellátta s mely paptársait öreg napjaikban a nélkülözésektől megóvni van hivatva.

e.) A tervezetnek c) pontja,

f.) A tervezetnek d) pontja,

g.) A tervezetnek e) pontja.

Kapcsolatban e §-al indítványoztatott, hogy a nyugdíj alpnak 4% papirjai 5%-ot kamatozó biztos papirokra convertáltassanak.

Egyhangulag elfogadtattak.

A 8-ik és 9-ik §.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

A 10-ik §-ban indítvány tétel, hogy küldessék ki egy felügyelő bizottság, mely állana a gondnokságból, minden esperesi kerület egy küldöttéből. Ezen bizottság minden évben Gyulafehérvárt egy, az elnök által kintűzendő napon gyűlést tartson megvizsgálja a számadásokat, rovincsoljon, peres ügyekben utasításokat adjon, a nyugdíjintézetet érdeklő ügyek elbírálásában határozzon, a határozatokat vegye jegyzőkönyvre, ezt a Püspök ur ő Excellentiájához felterjessze, ki aztán a határozatokat szentesítse.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

A 11 és 12-ik §. Elfogadtattak.

13 §-nál indítvány tétel, hogy az első osztályu nyugdíj legyen évi 900 frt, a második osztályu 600 frt.

Az indítvány szavazat többséggel fogadtatott el.

A 14 §. Eredetiben fogadtatott el.

A 15 §-hoz indítványoztatott, hogy az időközi kamat legyen 3%

Egyhangulag elfogadtatott.

A 16 §. Eredetileg elfogadtatott.

A 17 §-nál az első bekezdéshez indítványoztatott, hogy a kik 40 évig szolgáltak, ha akarnak nyugdíjba mehessenek.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

Indokolás. Minden pályánál van bizonyos szolgálati maximum, mely után a kifáradt egyén egy pár évet nyugalomban tölthet el. Miért tagadtatnék meg ennek lehetősége a papságtól?

A 17 § második bekezdésének első mondatánál indítványoztatott, hogy ez a mondat egészen töröltessék.

Egyhangulag elfogadtatott. Tehát ez a szakasz kezdődik e szavakkal: „A nyugdíjért folyamodók.“

18 §-nál indítványoztatott, hogy a nyugdíj fizetése előleges részletekben történjék.

Az indítványt a koronagyűlés egyhangulag elfogadta.

Indokolás: Sehol sincs már ma az szokásba, hogy a nyugdíj utólagosan fizetessék.

Indítványoztatott, hogy halál esetében egy havi nyugdíj fizetés utalványoztassék ki „Temetkezési költség“ címén.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

A 19 §-hoz indítványoztatott, hogy az erkölcsi hibájok miatt ideiglenesen correctio alatt lévők ellátását a nyugdíjalap ne fedezze.

Az indítvány elfogadtatott. Az ilyenek ellátásáról, egy más alap gondoskodik pl. a fundus auxsiliaris.

A 20 és 21-ik §-ok változatlanul elfogadtatnak.

Az átmeneti intézkedések 1-ső pontjához indítványoztatott, hogy a tényleges nyugdíjban levő papok nyugdíjait ha az 500 frtot meg nem ütik, 500 frtra felemeltessenek.

Az indítvány szavazat többséggel fogadtatott el.

Igazságtalanság volna a már nyugdíjazottakkal szemben ily szűkkeblűséggel viseltetni.

A tervezet tárgyalása befejeztetvén indítványok tették:

1.) Hogy a koronagyűlés jegyzőkönyve a „Közművelődésben“ közzétessék.

Egyhangulag elfogadtatott.

2.) Szólitassanak fel az esperesi kerületek, hogy felvett jegyzőkönyveiket szintén tegyék közzé, „a Közművelődésben vagy másolatban a szeben-fogarasi kerületnek küldjék meg.

Az indítvány elfogadtatott.

3.) A tervezet 15 év múlva vétessék revisó alá, hogy az ez idő alatt tapasztalt hiányok újabb üdvös megállapodások és tanácskozások által orvosoltassanak.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

Végül Szűcs János szerdahelyi plébános lelkes szavakkal köszönetet mond elnöklő esperes urnak s a kerület papságának háláját tolmácsolja a koronagyűlés tapintatos vezetéséért. Továbbá azon óhaját fejeze ki: Vajha a tervezet nyugdíjintézet, mely a lelkeskedő papság régi és forró óhaját képezi minél hamarabb életbe lépne, hogy a papság megszabaduljon az ijesztő rémképtől, mely egy szűkölködés és nélkülözéssel telt agorkorban őt fenyegeti, hogy hosszú és terhes munka után, melylyel az Úr szőlőjében a lelkek üdvét gondolza, elagott korában a pag a megélhetés gondijaitól mentem készülhessen az örök jutalom honába. Faxit Deus!

K. m. f.

Ninger Ignác,
apát-főesperes elnök.

Prokupek Sámuel,
szeben külv. plébános, jegyző.

Ezen jegyzőkönyvet hitelesítettük.

Nagy-Szeben, 1895 ápr. 19-én.

Kiss Gusztáv, s. k.

Dr. Bilinszky Lajos, s. k.

Az „Eucharista“ társulat.

„Gravissimis nostris temporibus Deus Omnipotens in sua benignissima providentia novis consulti Ecclesiae sui Urigenti modis efficacissimis.“

Nagyméltóságú és Főtiszteendő Lőnhart Ferencz erdélyi püspök urnak 1894. június 6-án 1912. szám alatt kiadott körleveléből.

Óriási vihar vonul keresztül korunkban a világon, a modern pogányság vad szele dül, minden erejét Péter hajója felé irányítja. A lelkeket a rémitő hitetlenség örvénybe törekszik sodorni. Azonban bátorság! Péter hajójában van a mi örökkévaló isteni Mesterünk, Jézusunk és mindenünk. Teljes bizalommal szólítsuk Urunkat: „Kell felj uram, mert elveszünk.

Az Oltárszentségben örökké imálandó végtelen szeretettel köztünk lakozik Jézusunk; megalázodottan, szerényen, magát hozzánk lekicsinyítve van jelen, hogy mi valamik lehessünk, részesei lehessünk az egyedül megnyugtató és boldogító isteni ajándékoknak.

Az Oltárszentségből hangzik édes Jézusunk isten hívó szava minden keresztényhez: „Jöjjetek hozzám.“ Kétségen kívül ezen isteni hívásnak a boldogság elvesztése terhe alatt engedelmelkedni kell mindenkinek, de elől kell menni a papnak, az isteni ajándékok sáfárainak. Az Oltárszentség elé kell menni jó és balsejben, vigasság és szomjúságban, ott mindig minden ügyében feltalálja a pap a helyes tanácsot, az ügyei intézésénél a helyes, tapintatos belátást, ott éled szüntelenül a helyes szeretet, mely minden jóra képesít.

Isteni eszme volt az oltárszentség imadását úgy az Isten szolgálai és a hívők között rendezni, bizonyos rendszerbe önteni és életet adni a „Confraternitas Sacerdotum Adoratorum SS. Eucharistiae Sacramentum“ papi egyletnek, melyet Nagym. és Ftidő Lőnhart erdélyi püspök ur az elől jelzett körlevelében mint leghathatósabb fegyvert a mostani felette nehéz időkben folyó harcban lelkes és ihletett sorokban papjainak ajánlott. Ez a röviden ugynevezett Eucharistia papi társulat, melyet ezen sorokban ismertettek az áldott Jézus végtelen jósága folytán. Kedves olvasó! Dominus vocat te! Hodie si vocem audieritis, nolite obdunare corda vestra!

Mi az Eucharistia papi társulat? Mindazon világi és szerzetesi papoknak létező és az egész világra kiterjedő egyesülete, kik arra vállalkoznak saját önkéntes ellátározással hogy betenkiint egy órát az oltárszentség különös imadásában töltenek, a végzett imádási óráról a jelelt kis könyvecskét mindkét hónap végéig beküldik, az elhunyt tagokért évenként egy szent misét felajánlanak és a társulati értesítőre s egyéb nyomtatványok költségeire minden évben 1 frt tagsági díjt befizetnek.

Czélja az egyesületnek az, hogy a tagok a legszentebb szellemi összekötésben, egyesült szívvel és lélekkel imádják Jézust az Oltárszentségben.

Igy magunkat rendíthetlen szellemi harcossokká képezünk, egymáson imáinkkal segítsünk s az Anyaszentegyház által az egylet számára engedélyezett számos bucsu kegyelmeiben részesüljünk.

Ha Jézushoz járulunk, a jóságnak kimeríthetlen kincséhez, minden ügyünkben feltűnő módon érezteti velünk sze-

retetét, felkél és parancsol a tengernek és csendesség lesz.

Az imádási órát tetszés szerint választhatjuk, de az örök lámpának égnie kell. A paptanároknak megvan engedve, hogy az imádási óra alatt végezhetik a breviariumot. Az imádási órát minden nagyobb megszakítás nélkül kell végezni.

Végtelen nagy szerencse és kibeszélhetetlen nagy áldás a Sacerdotes Adoratorum közé tartozni; éppen azért a rossz szellem, a világos érzület minden ál ürügy alatt törekszik attól visszatartani. Sokan mondják, hogy nincs idejük. De hát kérdem! Vajjon hetenkint csak egy óra vesztegettetik el hasztalanul, hiába való ügyekkel? Hát csak Jézusunktól sajnáljuk azt az órát és saját lelki üdvünköt? Mások azt mondják: Nincs örök lámpa, mert szegény a templom vagy nem akarja a templomi gondozóság! Ha szegény, a Jézus nevében, Jézus végtelen nagy szeretetének viszonzására kolduljunk össze azt a 18 frtot, mennyibe egy évre a Guillon-féle öröklámpa készülék kerül. — Ismerjük be őszintén azt, hogy világi hiaságos dolgokra, sőt veszélyes dolgokra az életet át hányszor adunk ki 18 frtnál többet. A 18 frt csak az első évben, mert aztán évenként 13 frt 44 krral beérjük. Egyszeri meggyújtással szünet nélkül 8—9 napig ég.

A ki tagja akar lenni az egyletnek, jelentkezék: Ftdő Nagy József plebános, magyarországi egyleti igazgató urnál, Harkán, Sopronmegye.

Az egyletnek eddig több mint 33000 tagja van. Mily nagy lelki megnyugvás, mily szívbeli vigasz egy oly egylethez tartozni, melynek ily nagy számú tagjai lelkesedéssel egymást buzdítva, segítve az Ur hegyére, a szeretet tűzéhez minél közelebb jutni törekszenek, hogy a szeretet tűzétől elteltlen felemelkedett lelki állapotban küzdjék az urhazrát és a szeretet tűzét millió meg millió szivekben lángra lobbantassák.

Dominus vocat te! Mondjad: Ecce adsum Domine!

Hacsak egy tagot sikerült ezen soraimmal nyerni, gazdagon meg van jutalmazva fáradságom.

Lelked üdvére kérlek kedves olvasó, légy te azon tag! Ennél nagyobb jót nem ajánlhatok neked.

Adveniat regnum tuum Eucharisticum!

Vigilans.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyzeti.** Erőss Gáspár kolozsi plebános nyugdíjaztatván, Kolozsra pályázat és kegyuri bemutatás után Inez Anderson mezőszengyeli lelkész neveztetett ki plebánossá. Mező-Szengyelbe pedig Kacza István eddigi kolozsi káplán küldetett b. lelkészül.

— **Karl József** nyugdíjas kudsiri lelkész e hó 2-án Kolozsvárt elhunyt. Kötelességtudó jellemes pap volt. Az v. f. n.

— **Szász Gerő** aa. kollegánk szörnyű mód megijedt amiatt, hogy valami Istentől elfelejtett, obskuráns fráter, a ki gyakornok és a ki Szabó Gyula névre hallgat, levelet irt Jókainak, melyben felszólítja, hogy térjen át a katolikus hitre. Sohse busuljon aa., mi nem vagyunk Szabó Gyulával egy nézetben. Jobb szeretjük, ha Jókai kálomista marad, ott ő jó helyt van. Maga írja „Utazás egy sirdomb körül“ című könyvében, hogy Tisza Kálmánért szokott imádkozni minden este. Az eretnekek megtéréseért általában imádkozni érdem ugyan, de in specie Tiszáért s Gerő aa. főkurátorának híres magyarságáért, már mégsem kóser!

— **A pápa enciklikája az angolokhoz.** Londonból érkező hírek szerint XIII. Leó pápának az angolokhoz intézett s általunk már említett enciklikája mély hatást keltett Angliában. Ugy szólván az összes hangadó angol lapok foglalkoztak vele behatóan és egyértelemmel elismerik, hogy az enciklikát magasztos keresztény szellem és az angol nemzét iránt való benső rokonszenv hatja át. XIII Leó erősen meg van róla győződve, hogy szavai különösen a ritualistáknál, kik már természetzerűleg a katolicizmus felé hajlanak élénk viszhangot fognak kelteni és hogy az enciklika minden körülmények között meg fogja szilárdítani azt a rokonszenvet, melylyel legújabbán a legelőkelőbb angol körök viseltetnek a katolikus egyház iránt. Különösen örömmel üdvözölték a Vatikánban azon anglikán püspökök, így pld. a worcesteri püspök magatartását, kik nyilvános imádságot rendeltek el az összes angoloknak egy hiten való egyesítésére.

— **Szégyelje magát!** Horváth Sándor, a nyitrai piarista gimnázium igazgatója tudvalevőleg Janitsra szavazott. Az igazgató ur a „Vasvármegye“ szerint következőleg okolta meg álláspontját:

„Nem helyeslem a kormány egyházpolitikáját, de még kevésbbé helyeslem, sőt elitélem és utálok a néppárt szereplését, melyet mint katolikus szegyenek és egyházam érdekeire nézve ártalmasnak és veszélyesnek tartok. — Ezért szavaztam Janitsra, kinek politikai nézeteiben és felfogásában megnyugszom.“

A főt. igazgató ur tehát nem helyesli a kormány egyházpolitikáját. Ez szép tőle. Elítéli és utálja a néppártot, melyet mint katolikus szegyel. Ez még szebb. Megnyugszik Janits politikai nézeteiben és felfogásában. Ez a legszebb. De a legeslegszebb mégis az lesz, ha a főt. igazgató hamar, de hamar leveti azt a reverendát és kitép azon egyházból, melyet anyyira meggyalázott.

— **Dr. Balás Endre** theol. tanár e lap felelős szerkesztőjéhez a következő levelet írta:

Kedves barátom! Azt kérdezted tőlem, hogy én, midőn röpiratomban a „Közművelődés“ szerkesztőségét a papi nyugdíj ügyben elfoglalt specialis álláspontja és eljárása miatt korholom, tégedet mint felelős szerkesztőt akarlak-e hibáztatni és korholni? Én erre azt felelem, hogy nem, mert te az alatt, míg ezen ügyek folytak, erős betegséged miatt egyáltalában távol voltál és a lap szerkesztését ez alatt mások kezelték. Ennyit jónak láttam becses kérdésedre kijelenteni. Egyébiránt maradok szerető barátod, Gyulafehérvárt, 1895. május 1.

Dr. Balás Endre,
theol. tanár.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Forster János.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Dr. Csérni Béla, Fejér Gerő, Vass Albert**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.